

บทที่ 8

การพัฒนาจริยธรรม และการอำนวยความสะดวกค่านิยม

การเปิดทางสะดวกทางความคิดเกี่ยวกับค่านิยมและจริยธรรม

การพัฒนาจริยธรรมและการอำนวยความสะดวกค่านิยม เป็นกระบวนการที่แตกต่างกับการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม แม้ว่าทั้งสองเรื่องจะอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ครูต้องเข้าใจลักษณะพิเศษของแต่ละเรื่อง ควรพิจารณาว่าควรจะใช้การปลูกฝังเมื่อไหร่ และควรใช้แนวทางการอำนวยความสะดวกเมื่อใด อย่างไรก็ตาม ก่อนจะใช้การพัฒนาจริยธรรมและการอำนวยความสะดวกทางค่านิยม ครูควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้คือ

1. ให้อีกาสที่จะสนับสนุนความคิดของนักเรียน

ครูต้องแน่ใจว่าคำถามของครูไม่เคยถาม-ตอบมาก่อน หากใช้คำถามปลายเปิดไม่ควรเป็นคำถามง่ายเกินไป เช่น ให้เติมคำว่า ดี - ไม่ดี ผิด - ถูก จริง - ไม่จริง เป็นต้น ควรให้นักเรียนได้ใช้ความคิดของตนเองและเรียบเรียงความคิดของตนเองตอบได้ หากใช้คำถามปรนัยก็ควรหาตัวเลือกที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

2. ไม่ควรถือราคาตอบของครูถูกต้องเสมอ

ครูอย่าลืมว่าจุดหมายสำคัญคือให้นักเรียนรู้จักใช้ความคิดของนักเรียนเอง จึงไม่ควรใช้ความคิดเต็มของครูเป็นแนวคำตอบ นักเรียนที่อยากทำเพื่อให้ครูรักและพอใจ อาจจะนำความคิดของครูเป็นคำตอบได้ ครูจึงควรระมัดระวังน้ำเสียง และการพูดด้วย

3. ครูควรมีส่วนร่วมกิจกรรมกับนักเรียน

เมื่อมีการอภิปรายในห้องเรียน ครูก็ควรแสดงความคิดเห็น และตั้งใจฟังเมื่อนักเรียนพูด ไม่ใช่ตนเองเป็นศูนย์กลาง พูดแต่เพียงคนเดียว คอยจูงใจหรือโอกาสที่จะเปลี่ยนเรื่อง

4. ปฏิบัติคำทอของทุกคนเท่าเทียมกัน

ครูไม่ควรแก้ไขคำทอ ชักจังหวะ ใ้รางวัลหรือของโ้หนการทอของนักเรียน เพราะครูกำลังเปิดทางสะดวกใ้ให้นักเรียนแสดงความคิด อย่างไรก็ตาม ครูควรเตือนใ้ให้นักเรียนทราบว่า ครูไม่จำเป็นต้องใ้ความช่วยเหลือกับคำทอของทุกคน คำทอและข้อคิดเห็นเหล่านั้น ก็ไม่จำเป็นต้องถูกตอองเสมอไปควย (Kirschenbaum 1995, 160)

5. หากมีโอกาและจังหวะอันววย ครูก็ควรเปลี่ยนเป็นการชมรม ปลุกฝงใจ

แต่ของระมัดระวังไม่ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าครูกำลังสอดแทรกชักจูงหรือปิดกั้นทางสะดวกในการแสดงความคิด

6. ควรใ้การอภิปรายในรูปแบบแตกต่างกัน

เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนเบื่อหน่าย ครูควรใ้ให้นักเรียนอภิปรายหลายรูปแบบเพื่อคงกุกความสนใจ เช่น ใ้แสดงความคิดเพิ่มเติมละคนตามแต่ครูจะเรียก หรือเรียงลำดับ แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย 4-5 คน หรือกลุ่มใหญ่ 10-15 คน แล้วแต่กรณี โดยคำนึง รูปแบบการอภิปราย ขนาดของกลุ่ม เวลา และเรื่องใ้ก่าหนด

กิจกรรมและวิธีการใ้ผู้เขียนเสนอแนะมีดังนี้

1. ถามเป้าหมายนักเรียน

วิธีใ้จะช่วยพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมของนักเรียนใ้เข้าใจถึงค่านิยมของตนเอง คือการใ้ครูคอยถามว่านักเรียนมีเป้าหมายอะไร มีจุดประสงค์ใ้ ตามแต่โอกาสจะอันววย เช่นตอนเปิดเทอม ครูอาจถามนักเรียนว่า

- เธอมีจุดหมายอย่างไรบ้างสำหรับการเรียนใ้
  - เธออยากเรียนตอองคานใ้
  - เธอใ้ใ้ เธอมีเป้าหมายกับวิชาคณิตศาสตร์ สังคมศึกษา .....
- อย่างไร

- เธอวางแผนจะทำอะไรให้แตกต่างกับเพื่อนที่ฉ่ำบ้าง
- เธออยากทำอะไรเป็นพิเศษในเพื่อนฉ่ำบ้าง

คำถามเหล่านี้ใช้ได้กับเด็กเกือบทุกเพศ ทุกวัย ครูอาจถามให้เด็กทอม หรือให้เขียนตอบ ถามเป็นรายบุคคล หรือถามเป็นกลุ่มก็ได้ คำถามเหล่านี้จะช่วยให้ครูเกิดความคิดว่าจะเตรียมสอนอย่างไร จึงจะให้เด็กเรียนได้รับสิ่งที่เขาต้องการ หรือถามด้วยคำถามต่อไปนี้

- เธอต้องการหาอาชีพอะไร
- เธออยากเป็นอะไรในอนาคต
- ความสำเร็จในชีวิตของเธอหมายถึงอะไร

จากคำถามข้างต้น เป็นการให้โอกาสนักเรียนฝึกคิดถึงจุดหมายระยะยาวด้วย นอกจากนี้ควรถามเป้าหมายของนักเรียนเป็นการฝึกนักเรียนให้รู้จักการตัดสินใจ เมื่อมีเรื่องต้องตัดสินใจประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ช่วยเตือนให้ระลึกถึงเป้าหมายที่ตนเองวางไว้ไม่ให้ทำสิ่งใดเพื่อเหตุผลเฉพาะหน้าเท่านั้น

2. การลงคะแนนเสียง (Voting)

ให้โอกาสนักเรียนลงคะแนนเสียงเมื่อมีโอกาส เช่น

- เลือกหัวหน้าห้อง
- เลือกหัวหน้ากลุ่มกิจกรรม
- เลือกประธานนักเรียน

มีวิธีการลงคะแนนเสียงอย่างอื่น เช่น การยกมือเมื่อเห็นด้วย ครูอาจตั้งคำถามว่า นักเรียนที่.....

- ตั้งใจจะไม่สอบหรือ
- จะอ่านหนังสือทุกวัน
- จะเรียนพิเศษวันเสาร์
- คิดว่าผู้หญิงก็เป็นนายกรัฐมนตรีได้

- เชื่อว่าประเทศเราต้องรุ่งเรืองเพื่ออนุรักษทรัพย์ากรป่าไม้ต่อไป
- เชื่อว่าประเทศไทยมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายที่สุดในโลก

ฯลฯ

3. การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง (Prioritizing)

ทุกครั้งที่เราให้โอกาสนักเรียนจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังในการทำอะไร ๆ ก็ตาม นั้นหมายถึงว่าครูกำลังฝึกนักเรียนให้พัฒนาคำนิยามของตัวเอง วิธีที่ง่ายที่สุดวิธีหนึ่งคือ

- ส่งเสริมให้นักเรียนเรียงลำดับข้อความเสียใหม่
- เลือกคำตอบที่ชอบมากที่สุดถึงที่ชยมน้อยที่สุด โดยมีคำตอบหลาย ๆ คำตอบ

ครูควรคำนึงว่า กิจกรรมนี้นักเรียนไม่จำเป็นต้องเลือกคำตอบที่ดีที่สุด แต่จุดประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนคิดอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เพื่อจะได้เข้าใจคำนิยามของตนเองและรู้จักตัวเองมากขึ้น ดังนั้นประโยชน์ที่เห็นได้คือ ความคิดและความรู้สึกที่เกิดขึ้น ขณะเลือกคำตอบไม่ใช่ตัวคำตอบที่เลือก

ตัวอย่าง คำถามที่ตอบได้หลายคำตอบโดยให้เรียงลำดับหัวข้อความสำคัญ

1. ถ้านักเรียนพบเพื่อนแฉกขุ่นกัฏฐา..... เธอจะทำอย่างไร

- ..... ขอให้เขาเลิกสูบ
- ..... โหมสนใจ
- ..... บอกครู - บิคามารคาของเพื่อน
- ..... ขอสูบควย
- ..... บอกตำรวจ

2. อะไรสำคัญที่สุดเกี่ยวกับสุขภาพที่นักเรียนจะทำได้

- ..... งดสูบบุหรี่ หรือเลิกจะสูบ
- ..... งดดื่มเหล้า หรือเลิกจะดื่ม
- ..... ออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- ..... รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

3. อะไรเป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับนักเรียน
- ..... มีชื่อเสียง
  - ..... มีสุขภาพดี
  - ..... มีสติปัญญา
  - ..... มีรูปร่าง
4. ถ้านักเรียนจะหาบุญให้ทานเงิน 100 บาท นักเรียนจะให้เพื่อทำอะไร
- ..... ช่วยเด็กชากแคอน
  - ..... ช่วยรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม
  - ..... ช่วยสร้างวัดหรือซ่อมแซมโบราณสถาน
  - ..... ช่วยโครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาล
5. ท่านจะเลือกอาชีพใดในอนาคต
- ..... นักธุรกิจ
  - ..... วิศวกร
  - ..... แพทย์ พยาบาล
  - ..... ครู อาจารย์
  - ..... นักข่าว สื่อมวลชน
6. ท่านรู้สึกอย่างไรถ้าพบว่ามีคนไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
- ..... เห็นด้วย
  - ..... ไม่เห็นด้วย
  - ..... ไม่เข้าใจ
  - ..... เสียใจ

4. บันทึกดำนิยม (Values Journal)

ครูอาจขอให้ให้นักเรียนเขียนบันทึกดำนิยมของตนเอง แยกต่างหากจากสมุดบันทึกอื่น ๆ ทำให้นักเรียนรู้สึกว่า เป็นเรื่องพิเศษ เช่น ฝึกการเป็นนักเขียน ฝึกจัดทำวารสารหรือหนังสือพิมพ์ เป็นผู้ควบคุมคอลัมน์ เป็นต้น โดยนักเรียนเลือกเขียนในรูปแบบใด

ก็ได้ เช่น

- ใช้สมุดพิเศษ เรียกว่า สมุดบันทึกคำนิยาม
- ใช้กระดาษแผ่น ๆ เพื่อเก็บรวบรวมในแฟ้ม

ส่วนหัวข้อนั้นครูจะเป็นผู้กำหนดหรือนักเรียนเลือกเองก็ได้ ที่สำคัญคือ ให้นักนิยามที่นักเรียนเขียนออกมาอย่างอิสระเสรี ในหัวข้อต่าง ๆ บันทึกคำนิยามจะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ครูค้นพบความลึกซึ้งในความคิดของนักเรียนวิธีหนึ่ง

ตัวอย่างการใช้วิธี "บันทึกคำนิยาม"

- ครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้นักเรียนเขียนบันทึกคำนิยามทุกวันจันทร์และวันศุกร์ ในระยะแรก ครูช่วยตั้งหัวข้อให้ เช่น "ญาติของฉัน" "ความรับผิดชอบ" "ความมีระเบียบวินัย" ท่อไปให้นักเรียนคิดหัวข้อเอง โดยใช้เวลาคนละ 5 นาที แล้วครูขออาสาสมัครอ่านคั้ง ๆ ให้เพื่อนในห้องเรียนฟัง หลังจากนั้นให้นักเรียนส่งครูอ่านแล้วเก็บไว้ในแฟ้มทำอย่างนี้ทุกครั้ง

- ครูสอนวิชาสังคมศึกษา ขอให้นักเรียนเขียนบันทึกคำนิยามเกี่ยวกับสังคมศึกษา :
ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศาสนา กฎหมาย สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร เป็นต้น ให้นักเรียนได้อ่านจากหนังสือ คูจากโทรทัศน์ ฟังจากวิทยุ หรือจากการสังเกตของนักเรียน ครูอาจกำหนดความยาวประมาณคนละ 6 บรรทัด นำมาส่งครูทุกวันพฤหัสบดี แล้วให้นักเรียนช่วยกันคัดเลือก นำมาอ่านหน้าชั้นวันละ 3-5 คน จากนั้นครูเก็บรวบรวมมาอ่าน แล้วส่งคืนนักเรียนต่อไป

5. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นการเรียนที่เป็นประโยชน์ด้วยกัน ทุกฝ่ายคือ ผู้สัมภาษณ์ ผู้ถูกสัมภาษณ์ และผู้สังเกตการณ์หรือผู้ฟัง

ผู้สัมภาษณ์ และผู้สังเกตการณ์หรือผู้ฟังได้ยืมความคิดเห็น ความรู้สึก ตลอดจนประสบการณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ ส่วนผู้ถูกสัมภาษณ์ได้คิดเพื่อตอบคำถามที่สำคัญและน่าสนใจ

ได้แสดงความเชื่อและค่านิยมออกสู่สาธารณะ ทำให้ทราบว่าบุคคลอื่นมองตนเองอย่างไร
หลังจากเวลาสัมภาษณ์เสร็จสิ้นแล้ว ผู้ถูกสัมภาษณ์ยังได้ทบทวนไต่ตรองถึงบางตอนของ
การสัมภาษณ์และเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากประสบการณ์

การสัมภาษณ์เป็นกระบวนการศึกษาทางจริยธรรมในห้องเรียน แบ่งออกเป็น

2 ชนิด คือ

1. การสัมภาษณ์สาธารณะ (Public Interview)

การสัมภาษณ์สาธารณะคือการที่ครูขอมักเรียนมาเป็นอาสาสมัครตอบคำถาม
เป็นข้อ ๆ

2. การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview)

การสัมภาษณ์กลุ่ม คือการที่นักเรียนทั้งชั้นถามนักเรียนผู้เป็นอาสาสมัคร
การสัมภาษณ์กลุ่มเหมือนกับการพบสื่อมวลชน คือผู้สื่อข่าวจากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หลาย ๆ
คนถามบุคคลเพียงคนเดียว ในห้องเรียนครูอาจสมมติให้นักเรียนในห้องเป็นผู้สื่อข่าวจาก
หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่น สยามรัฐ มติชน ไทยรัฐ เคลวินส์ ชาวสค ฯลฯ แล้วสมมติ
ให้อาสาสมัครเป็นบุคคลสำคัญคนใดคนหนึ่งที่เป็นที่สนใจของผู้สื่อข่าว เป็นต้น

สัมภาษณ์กลุ่มอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 5 คนก็ได้ โดยให้นักเรียนแต่ละคน
ให้เพื่อนในกลุ่มอีก 4 คนสัมภาษณ์

ครูควรเขียนหัวข้อเรื่องที่จะใช้สัมภาษณ์บนกระดาน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีโอกาส
คิดคำถามก่อนล่วงหน้า เช่น โรงเรียน เพื่อน ครอบครัว สุขภาพ กีฬา โทรทัศน์
 เป็นต้น การสัมภาษณ์ใช้เวลาระหว่าง 5-10 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องที่สัมภาษณ์ วิทยของ
นักเรียนและจุดประสงค์ทั่วไป อย่างไรก็ตาม ครูอย่าลืมว่านักเรียนสามารถขอไม่ตอบและ
ขอยานคำถามบางข้อบางประเด็นได้

ตัวอย่างคำถาม

- อะไรอย่างหนึ่งที่เธอไม่ชอบเกี่ยวกับ .....
- ..... ที่ท่านชอบ .....

- เธอรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับ .....
- เธอมีความเห็นอย่างไร .....
- เธอจะปฏิบัติอย่างไรเกี่ยวกับ .....
- เธอชอบอะไรที่สุด .....
- เธอคิดว่าจะปฏิบัติตนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร .....
- เธอจะลงคะแนนเสียงให้ใคร เป็นผู้ว่ากรุงเทพมหานคร
- เธอจะพูดว่าอย่างไรกับบุคคลนี้ .....
- เธอจะรับสถานการณ์ความยุ่งยากเรื่อง .....
- เธอชอบ ..... หรือ ..... เพราะเหตุใด
- เธอเคยมีประสบการณ์กับ ..... และเธอได้เรียนรู้อะไรจากประสบการณ์นั้นบ้าง
- เธอคิดอย่างไรกับ .....
- เธอชอบ ..... ไหม
- ในสถานการณ์อย่างนั้น เธอจะเลือกทำอย่างไร
- อะไร เป็นข้อสรุปที่ยุติธรรมที่สุดสำหรับ .....
- เธอคิดว่าเธอจะทำอย่างไรในเรื่อง .....
- เธอเคย ..... ไหม
- เธอสนใจ ..... ไท้อย่างไร
- จงเรียงลำดับข้อความ ..... ตามที่เธอชอบที่สุด ..... น้อยที่สุด
- อย่างไหน ..... ที่เธอชอบน้อยที่สุด
- เธอภูมิใจกับ ..... หรือไม่
- เธอจะเปลี่ยนอะไรอย่างหนึ่งเรื่อง .....
- เธอเคย ..... ไหม
- เธอเข้าใจไหมว่าบางคนจะ ..... ไท้อย่างไร
- เธอวางแผนจะ ..... หรือไม่
- บอชใจที่เธอ ..... เพราะเหตุใด

จากคำถามข้างบนนี้จะสังเกตเห็นว่าคำถามต่าง ๆ ถามเพื่อให้นักแสดงความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ บอกจุดหมาย ค่านิยมของตนเอง ในขณะที่ตัวนักเรียนคนอื่นฟังแล้วจะได้คิดคำตอบตามไปด้วย จึงนับว่าทุกคนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการสัมมนา

ครูอาจใช้การสัมมนาได้ในหลายโอกาสด้วยกัน เช่น

- สมมติให้นักเรียนสวมบทบาทเป็นบุคคลในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แล้วให้นักเรียนแสดงความรู้สึกนึกคิดแทนบุคคลนั้น
- ระหว่างการเปลี่ยนวิชาเรียน
- ระหว่างการอภิปรายกลุ่มย่อย
- ครูรวมกิจกรรมโดยให้นักเรียนสัมมนา และครูถือโอกาสนี้เป็นแบบอย่างด้านความคิด ความซื่อสัตย์ ความเอาใจใส่ต่อบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น แก่ นักเรียน ขณะเดียวกันครูสามารถขอไม่ตอบคำถามบางข้อได้ เพื่อเป็นตัวอย่างไม่ให้นักเรียนปฏิบัติตามได้

6. การสอนสามระดับ

Harmin, Kirschenbaum และ Simon (1973) ได้เสนอแนะวิธีสอนสามระดับ 3 ระดับ คือ

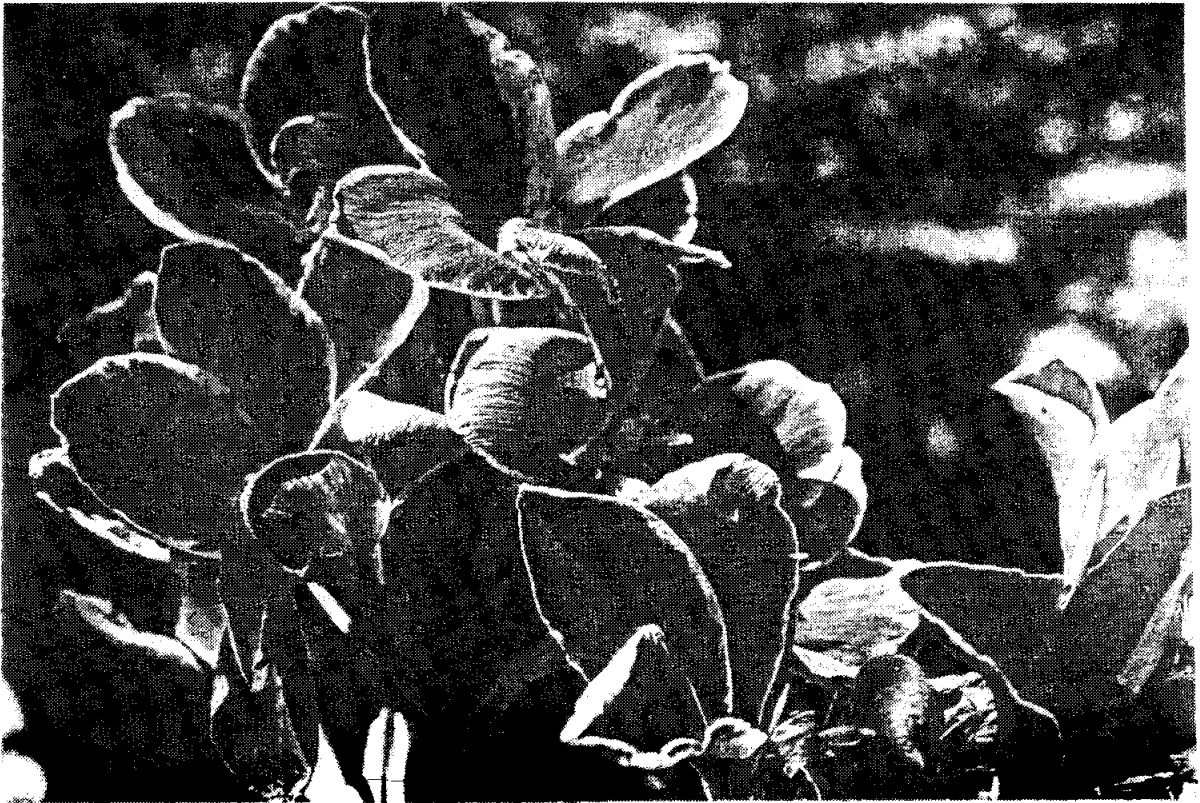
1. ระดับเนื้อหา (Facts)
2. ระดับแนวความคิด (Concepts)
3. ระดับค่านิยม (Values)

ระดับเนื้อหา เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ส่วนระดับแนวความคิดนั้น เป็นการทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์ เรื่องราวที่สัมพันธ์กันของสัมพันธ์กันอย่างไร ระดับค่านิยม เป็นส่วนที่รับเอาแนวความคิดนั้น ๆ เป็นค่านิยมของชีวิต

การสอนทั้งสามระดับจำเป็นต้องใช้ทักษะในการใช้คำถาม ครูจึงต้องเตรียมคำถามเพื่อความสะดวกในการใช้และตรงตามจุดประสงค์ที่วางไว้ด้วย

สรุป

การพัฒนาจริยธรรมและการอำนวยความสะดวกด้านนิยาม เป็นการเปิดทาง
สะดวกทางความคิดเกี่ยวกับค่านิยมและจริยธรรม เพื่อให้โอกาสนักเรียนได้แสดงความคิด
ที่แท้จริง ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้คัดเลือกแนวทางความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม
โดยครูเตรียมวิธีการ กิจกรรม ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และ
จุดประสงค์ของครูที่ทั้งไว้ วิธีที่เสนอแนะเหล่านั้นครูจึงต้องวิเคราะห์พิจารณา และคัดเลือก
ต่อไป

จงเพียรอีกครั้ง	อย่าเพื่อสิ้นหวัง
เพียรก็จិតทั้ง	พำคึกว่าวาน
หลายสิ่งแม้นยาก	หากเพียรไม่นาน
เพียรคงบังตา	สมหวังทั้งปวง

รูปละมัย นาคทรรพ

Try Again

Try again, perhaps you may.

Do better now than yesterday;

Many things seem hard at first

And the first attempt may be the worst.